

OSHIQ BO'LIBSAN, BO'LMAG'IL G'OFIL

Abdurahmonova Durdona

O'zbekiston jahon tillari universiteti xorijiy til va adabiyoti

Malaksan yo bashar, yo huru g'ilmonsan, bilib bo'lmas, Bu lutfu bu nazokat birla sendin ayrilib bo'lmas.

Ajab berah dilbarsan, ajab sho'xi sitamgarsan, Charog'i husni ro'yingdin ko'ngilni ham uzib bo'lmas.

Yuzungni oftobini ko'rub hayron bo'lub qoldim, Falakka qul uzotib, shamsi alamni olib bo'lmas.

Yuzung misli qizil guldur, ko'ngul chun bulbuli shaydo, Bu gulni ishqidin bulbul chamandin ayrilib bo'lmas.

Kel, ey Mashrab, agar oshiq bo'lubsan, bo'lmag'il g'ofil, Bu g'aflat uyqusidin, ey yoronlar, uyg'onib bo'lmas.

Bu g'azal namanganlik shoir Boborahim Mashrab qalamiga mansub bo'lib, bu shoir mana shunday betakror g'azal va she'rlar muallifidir. Adib g'azalda to'g'ridan – to'g'ri yorga murojaat qiladi. Ya'ni yor, sen insonmisan yoki jannat huri ekanliging bilib bo'lmas, sendagi lutf va nazokat birla ayrilib, voz kechib bo'lmas. Ajabo, judayam dilbarligingdan ko'ngilni uzib bo'lmaydi. Uchinchi baytda yuzini ko'rib hayron-u lol qolganini, shuningdek falakka qo'l uzatsa ham shamsi anvarni olib bo'lmasligini aytib o'tadi. „Shamsi anvar” so'zining ma'nosi „yorug' quyosh” degan ma'noni izohlaydi. To'rtinchi baytda esa yuz qizil gulga o'xshatiladi. Va qizil gulga bulbul yang'lig' ko'ngli shaydo, hatto bulbul ham bu gul ishqidan chamanidan ayrilolmaydi. Maqtada shoir o'ziga murojaat qilib, oshiq bo'lsang ham g'ofil bo'lma, aks holda, bu g'aflat uyqusidan uyg'onib bo'lmasligini ta'kidlab o'tadi.

Endi Boborahim Mashrabning hayoti va ijodiga to'xtaladigan bo'lsak, uning tug'ilgan yili noma'lum. Ammo olimlarning fikricha adib 1640 yoki 1653 yillarda Namanganda tavallud topgan. Mashrab dastlab namanganlik mashhur so'fiy Xo'ja Ubaydullo qo'lida tahsil oladi. So'ng 23 yoshida Qashqarga – eshon Hidoyatullo Ofoq Xoja huzuriga boradi va u yerda 7 yil Ofoq Xo'ja tarbiyasini oladi. Hattoki, Ofoq Xo'ja adibga „Mashrab” taxallusini olib bergan. Buning ma'nosi arabchada „fe'l- atvor, xulq, odat” yoki „ichimlik ichiladigan joy” degan ma'noni ifodalaydi.

„Qissayi Mashrab” asarida Mashrabning yoshligi g'amgin, majnunsifat va odamovi sifatida tasvirlangan. Chunki u yurgan yo'lida turli xil bayt-u g'azallar aytar, bundan tashqari g'ayri oddiy odatlari va harakatlari ota- onasini balki xaloyiqni ham hayratga solardi. Mashrab o'spirinlik davrida qayerda go'riston bo'lsa, u yerga borib

ziyosat qilish va odam suyaklariga: „Ey odamzod, oxir o‘lib boshingga tushadurg‘on ish bu”,- deb aytib yig‘larkan. Ko‘rib turganingizdek Mashrab g‘ayritabiiy xarakter egasi. U har doim haq va haqiqat uchun jon fido qilishga tayyor shaxs bo‘lib, Allohni sevdi va uning uchun yonib yashadi.

Boborahim Mashrab 1711-yilda Qunduz shahrida Balx hokimi bo‘lgan Mahmud Qatag‘on buyrug‘i bilan dorga osilgan.

Adib o‘zbek adabiyotining yirik tasavvuf vakillaridan biri bo‘lib, u asarlarida maqol va iboralardan unumli foydalana olgan. Mashrab asarlarining katta qismi sahli mumtane janrida yozilgan. Bundan tashqari, adib „Devoni Mashrab“, „Hazrati Shoh Mashrab“, „Eshoni Mashrab“ singari qo‘lyozma va tazkiralari; „O‘rtar“, „Ajab majnun erurman, dasht ila sahrog‘a sig‘mamdur“, „Kokulung anbardurur, jon ichida jonon qiz...“, „Mabdayi nur“, „Xoh inon, xoh inonma“(Lutfiy g‘azaliga tazmin), „Keldi“, „Na g‘urbatlarni chektim, charxi bebunyod dastingdan...” asarlari muallifi.

MURABBA‘LARI

Dastingdan

Ne g‘urbatlarni chektim charh bebunyod dastingdin,
Mudom motamda qoldim, bo‘lmadim dilshod dastingdin,
Tamomi xonumonim bo‘ldi chun barbod dastingdin,
Qafasdin bo‘lmadimki qumridek ozod dastingdin
Ki men har qayga borsam, dod etarman, dod dastingdin.

Dilimning quvvati, ruhi ravonimdin ayirdilar,
Ko‘zimning oqi yanglig‘ mehribonimdin ayirdilar,
Azizim, hamdamim, oromijonimdin ayirdilar,
Jahon gulzorida ul gulistonimdin ayirdilar,
Hama obod bol‘di, bo‘lmadim obod dastingdin
Ki men har qayga borsam, dod etarman, dod dastingdin.

CHamanda bulbuli sho‘ridadurman, oshyonim yo‘q,
Misoli chug‘dek vayronalarda ham makonim yo‘q,
Vafolig‘ yor deb chiqti, jasadda balki jonim yo‘q,
Azizimdin judo bo‘ldum, boshimda soyabonim yo‘q,
Hama obod bol‘di, bo‘lmadim obod dastingdin
Ki men har qayga borsam, dod etarman, dod dastingdin.

Tasavvuf bu Mashrab dunyoqarashining cheklangan tomonlari emas, balki ichki dunyosidir. Bu murabba‘ tasavvuf ta‘limotining bir mevasi. Bundan tashqari, shoirning ko‘pchilik orifona she‘rlari, g‘azallarida haqiqiy sevgi, Allohga bo‘lgan ishq kuylangan.

„Mashrab zamonasida keng yoyilmoqda, qalandarlikning yirik vakili sifatida tanilgan va xalq ichida katta ta'sirga ega shoirdir. Qalandarlik vakillari rasmiy islom va uning qonunlarini himoya qiluvchi hokimlarga, rasmiy ortodoksal ruhoniylarga qarshi kurashar, ularni shiddatli tanqidga olar edilar”,- deb Boborahim Mashrab to'g'risida S. Husayniy va O.SHarafiddinovlar ta'riflab o'tishgan. Demak, tepada aytilgan fikrlardan kelib chiqsak bo'ladiki, Mashrab o'z zamonasining orif va obid, bilimli shaxslaridan bo'lgan

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Internet research. <https://kh-davron.uz>
2. Registon Kutubxonasi. Sharafjon Sariyev, metodik qo'llanma.2020
3. B. To'xliyev, adabiyot 11-sinf o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasi. Toshkent, 2018
4. Q. Yo'ldoshev va boshqa. Adabiyot (9-sinf uchun), 2010
5. B.Qosimov, Adabiyot (10-sinf uchun), Toshkent, 2004
6. <https://www.ziyouz.com>
7. <https://uz.m.wikipedia.org>